

รูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในเขตตำบลบ้านดู่

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

The Model of Age-Friendly City in Ban Du Subdistrict, Muang District, Chiang Rai Province

Received: June 01, 2021

Revised: June 22, 2021

Accepted: June 27, 2021

เบญจมาศ เมืองเกษม¹

Benjamat Muangkasem

(Benjamat16@yahoo.com)

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในเขตตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมในการรองรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของชุมชน สภาพแวดล้อมและความสามารถของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ และสร้างรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สำหรับกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และตัวแทนผู้สูงอายุ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลคือ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การประชุมแบบสอบถาม และแบบประเมินรูปแบบ ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนมีการเตรียมความพร้อมรองรับสังคมผู้สูงอายุในด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและการศึกษา ซึ่งชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการดำเนินงานในลักษณะกิจกรรมและการจัดตั้งกลุ่มหรือกองทุน เพื่อช่วยเหลือและดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง สำหรับสภาพแวดล้อมของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และความสามารถของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อม สู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในส่วนรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ พบว่า รูปแบบเมืองประกอบด้วย 8 องค์ประกอบตามกรอบ

¹ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

แนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO) โดยมีปรับประยุกต์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชน ซึ่งชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างเมืองที่เป็นมิตรเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขในชุมชน

คำสำคัญ : เมืองที่เป็นมิตร, สังคมผู้สูงอายุ, การเตรียมความพร้อม

Abstract

The research objective were to study the preparation for entering the elderly society of the community. Environment and the ability of the community to provide an elderly friendly urban environment. And create the model of age-friendly city in the area of Ban Du Subdistrict Muang District, Chiang Rai Province for the target group is local leaders. Relevant government officials and representatives of the elderly which the researcher used to collect the data, namely interview group chats, observations, meetings and questionnaires. By analyzing data, using content analysis and the statistics used to analyze the data are percentage, mean and standard deviation.

The results of the study showed that prepare to support the aging society in social, economic, health and education areas. The community and the local government have continued to operate in the form of activities and the establishment of groups or funds to assist and care for the elderly. For the community environment in organizing the environment to the overall medium. And the ability of the community to organize the environment for Overall, As for the elderly-friendly city style, it was found that the model had eight components according to the WHO conceptual framework with adaptations to be appropriate and consistent with the community context. The community and local government organizations are the driving force in building friendly cities for the quality of life of the elderly to have a peaceful and happy life in the community.

Key words: Age-friendly City, Aging Society, The Readiness

บทนำ

องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่า ในช่วงปี 1001-2100 จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ โดยทวีปยุโรปมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดในโลก ขณะที่ทวีปเอเชียมีประชากรผู้สูงอายุเป็นอันดับ 4 ของโลก โดยประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุสูงที่สุดเป็นอันดับ 4 ของทวีปเอเชียและถือเป็นอันดับสองในอาเซียน ซึ่งอีกไม่กี่ปีข้างหน้าประเทศไทยจะก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ รวมถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกาย จิตใจและสังคมควบคู่กันไป (วัชรภรณ์ ชิวโคภิชฐ, 2562)

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในปี 2564 ประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยมีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะยาว ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในการเร่งขับเคลื่อนให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560) อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องมีการปรับบทบาทของรัฐบาล ชุมชน และครอบครัว เพื่อให้แน่ใจว่าผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลที่เหมาะสม โดยเฉพาะในประเด็นรูปธรรมของการจัดการของเมืองต่อสังคมผู้สูงอายุในการรองรับผู้สูงอายุในอนาคตอันใกล้นี้ แต่ยังมีได้มีกรอบคิดในการปฏิบัติในเชิงการสร้างเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุอย่างครอบคลุม

ปัจจุบันทั่วโลกมีเมืองที่จัดเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ 541 เมือง ซึ่งการสร้างเมืองผู้สูงอายุ คือ การทำให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตร่วมกันกับทุกคนในสังคมได้อย่างเท่าเทียม สะดวก และปลอดภัย โดยนวัตกรรมกับเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ (Age-Friendly City) ประกอบด้วย 8 ประเด็น ได้แก่ 1. ที่อยู่อาศัย 2. การเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม 3. การได้รับการยอมรับในสังคม 4. การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและการจ้างงาน 5. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร 6. การสนับสนุนของชุมชนและการบริหารด้านสุขภาพ 7. สภาพพื้นที่ภายนอกและตัวอาคาร และ 8. ระบบขนส่งมวลชน

ในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของจังหวัดเชียงราย จากข้อมูลของสำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย (18 ธันวาคม 2562) พบว่า ประชากรผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีแนวโน้มของจำนวนและสัดส่วนเพิ่มขึ้น โดยในปี 2556 จากประชากรผู้สูงอายุ 163,027 คน หรือ

ร้อยละ 13.5 ของประชากรทั้งจังหวัด สำหรับในปี 2557 มีการเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 14.2 ในขณะที่ ในปี 2558 เพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 14.3 และ ในปี 2559 ลดลงมาที่ร้อยละ 14.0 ทั้งนี้ ตามนิยามของสังคมผู้สูงอายุจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี 2567 นั่นคือ เมื่อประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไป มีสัดส่วนสูงกว่าร้อยละ 20

สำหรับสถานการณ์ผู้สูงอายุในตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า โครงสร้างอายุในตำบลมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลักจากการเพิ่มขึ้นของประชากร รวมทั้งการพัฒนาทางด้านสาธารณสุขที่ดีขึ้น ทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุในตำบล โดยปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในตำบล พบว่า ยังขาดการดูแลอย่างทั่วถึง ประกอบกับมีภาวะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อันส่งผลกระทบต่อสังคม ระบบเศรษฐกิจและการจัดสรรทรัพยากรของตำบลในอนาคต ในขณะที่ผู้สูงอายุกำลังเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ และก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมในการรองรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและมีรูปแบบการบริหารจัดการภายในชุมชนให้กับผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นเมืองที่สามารถส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีศักยภาพตามรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุซึ่งจะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวข้างต้น จึงสนใจในการศึกษาเรื่องรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในเขตตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นต้นแบบที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนและแนวทางเสริมสร้างคุณภาพของผู้สูงอายุทั้งในด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมในการรองรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมและความสามารถของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาและสร้างรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานทั้งวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างสมบูรณ์มากขึ้นและเพิ่มความเชื่อมั่นในผลงานวิจัย โดยมีระเบียบวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการศึกษา คือ ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 2,531 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 346 คน โดยผู้วิจัยได้คำนวณกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนที่คำนวณตามสูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95

1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องและตัวแทนผู้สูงอายุ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและความสามารถของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุและแบบประเมินรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการประชุมวิพากษ์รูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ

3. การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน กำหนดรูปแบบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมประเด็นการวิจัย ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามและประเมินรูปแบบ

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการประชุมวิพากษ์รูปแบบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ สร้างข้อสรุป โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จำแนกประเภทข้อมูล (Typological analysis) เปรียบเทียบข้อมูล (Comparison) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description)

ผลการวิจัย

1. การเตรียมความพร้อมในการรองรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบล บ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

1.1 การเตรียมความพร้อมในการรองรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุด้านสังคม พบว่า ชุมชนมีแผนดำเนินโครงการกับกลุ่มเปราะบางในชุมชน ได้แก่ การซ่อมแซมที่อยู่อาศัยกับผู้สูงอายุและการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีให้กับผู้สูงอายุร่วมกับสมาชิก ในชุมชน

1.2 การเตรียมความพร้อมในการรองรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนมีการเสริมสร้างอาชีพและรายได้ให้กับผู้สูงอายุในรูปแบบกลุ่มหรือกองทุน ได้แก่ กองทุนสมาชิกฅาปนกิจศพ กองทุนคัดแยกขยะของผู้สูงอายุ กลุ่มการออมเงินของ โรงเรียนผู้สูงอายุและกลุ่มอาชีพ

1.3 การเตรียมความพร้อมในการรองรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุด้านสุขภาพ พบว่า ชุมชนมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านดู่และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการออกตรวจสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ พร้อมการคัดกรองใน เบื้องต้นและชุมชนร่วมกับสาขาวิชาแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ในการ ให้ความรู้เกี่ยวกับสาธารณสุขและสุขภาพ รวมถึงวัดประจำตำบลได้มีการจัดสวัสดิการ ให้กับผู้สูงอายุที่ยากไร้และขาดแคลน

1.4 การเตรียมความพร้อมในการรองรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุด้านการศึกษา พบว่า มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ผู้สูงอายุหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีกิจกรรมทางด้าน กีฬา ด้านนันทนาการและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้สูงอายุต่างจังหวัดหรือต่างถิ่น เพื่อแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน

2. สภาพแวดล้อมและความสามารถของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

2.1 สภาพแวดล้อมของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.71) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการยอมรับนับถือ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.66) สำหรับด้านการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.72) ส่วนด้านที่อยู่ในระดับปานกลางมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเดินทาง ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.63) ด้านการมีงานทำ ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.70) ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = 0.69) และด้านที่อยู่ในระดับน้อยมี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านสารสนเทศ ($\bar{X} = 2.29$, S.D. = 0.63) และด้านอาคาร ($\bar{X} = 2.25$, S.D. = 0.74) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การแสดงผลสภาพแวดล้อมของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง โดยภาพรวม

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ด้านอาคาร	2.25	0.74	น้อย
2. ด้านการเดินทาง	3.41	0.63	ปานกลาง
3. ด้านที่อยู่อาศัย	3.28	0.69	ปานกลาง
4. ด้านการมีส่วนร่วม	4.22	0.72	มาก
5. ด้านการยอมรับนับถือ	4.54	0.66	มากที่สุด
6. ด้านการมีงานทำ	3.32	0.70	ปานกลาง
7. ด้านสารสนเทศ	2.29	0.63	น้อย
8. ด้านการบริการสุขภาพ	4.18	0.73	มาก
รวม	3.37	0.71	ปานกลาง

2.2 ความสามารถของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.69) เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการยอมรับนับถือ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.69) สำหรับด้านที่อยู่ในระดับมากมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.68) ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.73) ด้านอาคาร ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.66) ส่วนด้านที่อยู่ในระดับปานกลางมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเดินทาง ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 0.71) ด้านการมีงานทำ ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.72) และด้านสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = 0.61) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การแสดงผลความสามารถของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง โดยภาพรวม

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ด้านอาคาร	3.55	0.66	มาก
2. ด้านการเดินทาง	3.45	0.71	ปานกลาง
3. ด้านที่อยู่อาศัย	4.24	0.73	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วม	4.42	0.68	มาก
5. ด้านการยอมรับนับถือ	4.69	0.69	มากที่สุด
6. ด้านการมีงานทำ	3.44	0.72	ปานกลาง
7. ด้านสารสนเทศ	3.25	0.61	ปานกลาง
8. ด้านการบริการสุขภาพ	4.58	0.74	มากที่สุด
รวม	4.29	0.69	มาก

3. รูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 และข้อ 2 มาสังเคราะห์ร่วมกับการสัมภาษณ์ สันทนาการกลุ่ม การประชุมแลกเปลี่ยนและวิพากษ์ ซึ่งได้ข้อสรุปในการยกวางรูปแบบ ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบของการบริหารจัดการและองค์ประกอบร่วม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 หลักการของรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ คือ รูปแบบเมืองที่เป็นมิตรสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของผู้สูงอายุในชุมชน

3.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุคือ เพื่อสร้างความพร้อมในการบริหารจัดการเมืองที่เป็นมิตรในชุมชน

3.3 องค์ประกอบของรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ มีองค์ประกอบ ดังนี้

3.3.1 อาคารและพื้นที่สาธารณะ หมายถึง เป็นสิ่งที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีผลต่อการใช้พื้นที่ โดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานและจัดการ ประกอบด้วย 1) มีการจัดการอาคารและพื้นที่สาธารณะให้มีความสะอาด 2) การเข้าใช้บริการหรือการเข้าถึงอาคารและพื้นที่สาธารณะมีความสะดวกสบาย 3) มีการสร้างรูปแบบอาคารสถานที่ความสวยงาม สบายตา สบายใจ 4) มีการติดตั้งสัญญาณไฟบริเวณอาคารและพื้นที่สาธารณะเพื่อประโยชน์ในการมองเห็น 5) กำหนดสัญลักษณ์ในการเข้าออกหรือจุดที่พึงระวังเป็นพิเศษในการเข้าออกอาคารและพื้นที่สาธารณะ 6) มีการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอาคาร

สถานที่และพื้นที่สาธารณะโดยเฉพาะการทำแผนผังหรือแผนที่ และ 7) การคำนึงถึงความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินในการเข้าออกอาคารและพื้นที่สาธารณะ

3.3.2 การเดินทางและการขนส่ง หมายถึง ระบบการขนส่งที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและการเดินทางที่เอื้ออำนวยต่อผู้สูงอายุ โดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานและจัดการ ประกอบด้วย 1) การสร้างความเชื่อมั่นในการบริการขนส่งที่ต้องมีความปลอดภัยและสะดวก สบาย 2) มีความชัดเจนในการกำหนดวันเวลาการเดินทางหรือคมนาคมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้เข้ารับบริการได้ตรงตามเวลาที่ระบุ 3) มีการเชื่อมต่อของเส้นทางการเดินทางหรือยานพาหนะที่รับส่งในจุดเชื่อมต่อของเส้นทาง และ 4) การสร้างหลักสูตรสำหรับพนักงานขับรถในการเสริมสร้างการทำงาน การมีมารยาท และการปฏิบัติตามกฎจราจรอย่างเคร่งครัด เนื่องด้วยเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำพาให้ผู้สูงอายุไปถึงจุดหมายปลายทางได้อย่างปลอดภัย

3.3.3 ที่อยู่อาศัย หมายถึง โครงสร้างและสภาพความเป็นอยู่ของที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ โดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานและจัดการ ประกอบด้วย 1) ลักษณะและรูปแบบของที่พักอาศัยมีความเหมาะสม สะดวก สบายและปลอดภัยต่อผู้สูงอายุ 2) มีการบำรุงรักษา ซ่อมแซม และดูแลที่พักอาศัยของผู้สูงอายุให้อยู่ในสภาพที่ดีอย่างสม่ำเสมอ

3.3.4 การมีส่วนร่วมทางสังคม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชน สังคมเพื่อเสริมสร้างความเพลิดเพลินและมีความสุข โดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานและจัดการ ประกอบด้วย 1) มีการวางแผนและกำหนดกิจกรรมที่มีความหลากหลายให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาศักยภาพและสร้างความสุขได้อย่างเต็มที่ และ 2) พิจารณาและคำนึงถึงกิจกรรมให้มีความเหมาะสมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกคน

3.3.5 การยอมรับนับถือจากคนในสังคม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงความเคารพและความสุภาพของประชาชนที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานและจัดการ ประกอบด้วย 1) การสร้างความตระหนักและการปฏิบัติตนของสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการให้ความเคารพความสำคัญและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ และ 2) การพิจารณาและคำนึงถึงความต้องการของผู้สูงอายุเป็นสำคัญในการกำหนดกิจกรรมต่างๆในชุมชน

3.3.6 การมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองและการจ้างงาน หมายถึง การได้รับการยอมรับและโอกาสในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ โดยชุมชนและหน่วยงานที่

เกี่ยวข้อง ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานและจัดการ ประกอบด้วย 1) การส่งเสริม/เสริมสร้าง อาชีพหลักหรืออาชีพเสริมให้กับผู้สูงอายุรวมถึงการพิจารณาการจ้างงานตามความรู้ ความสามารถที่เหมาะสม และ 2) สร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานหลังจากวัยเกษียณแล้ว โดยประสานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในการรองรับการจ้างงานให้กับผู้สูงอายุ

3.3.7 สารสนเทศและการติดต่อสื่อสาร หมายถึง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการสื่อสารที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์และเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานและจัดการ ประกอบด้วย 1) มีระบบสื่อสารเพื่อรองรับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสำหรับผู้สูงอายุอย่าง ความเหมาะสม เข้าใจง่ายและสะดวก และ 2) การจัดการระบบสื่อสารหรือข้อมูลข่าวสารให้มีประสิทธิภาพที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง

3.3.8 การสนับสนุนของชุมชนและบริการด้านสุขภาพ หมายถึง การให้การสนับสนุนดูแลสุขภาพพื้นฐานและบริการทางสังคม โดยชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานและจัดการ ประกอบด้วย 1) มีการสนับสนุน และส่งเสริมการให้ความรู้ในรูปแบบกิจกรรมหรือการอบรม รวมทั้งการเข้าไปบริการและดูแลผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง 2) มีการสร้างหรือจัดตั้งสถานบริการด้านสุขภาพที่ผู้สูงอายุเข้าถึง ได้ตลอดเวลา 3) มีบริการด้านสาธารณสุขและบริการสังคมอย่างทั่วถึง 4) มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้ารับบริการบริการด้านสุขภาพและบริการด้านต่างๆในหน่วยงานและที่ สาธารณะ และ 5) เสริมสร้างสมรรถภาพของผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข

3.4. องค์ประกอบสนับสนุน ประกอบด้วย

3.4.1 ศักยภาพชุมชน หมายถึง ความพร้อมและความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการชุมชนในการผลักดันและการขับเคลื่อนรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุของชุมชน

3.4.2 บทบาทผู้นำชุมชน หมายถึง ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะผู้นำชุมชนที่เป็นพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธา วิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นในการพัฒนาท้องถิ่น

ในการยกย่องรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบ้านคู อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย เป็นการอาศัยองค์ประกอบของการบริหารจัดการของรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ โดยยึดตามกรอบแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งมีองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่ อาคารและพื้นที่สาธารณะ การเดินทางและการขนส่ง ที่

กล่าวได้ว่ารูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เป็นการนำสาระสำคัญและหลักการขององค์ประกอบทั้ง 8 ประการ ตามกรอบแนวคิดขององค์การอนามัยโลก (WHO) โดยมีปรับปรุงประยุกต์ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุได้ สำหรับการจะนำรูปแบบฯ ไปใช้นั้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการใช้รูปแบบฯ พบว่ารูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ที่ได้เป็นเพียงแบบจำลองเท่านั้น ดังนั้น ในการนำไปใช้จะต้องจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการรวมทั้งการคำนึงถึงบริบทของชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนย่อมมีความแตกต่างกันไปตามภูมิภาคและภูมิสังคม จำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ อย่างเข้าใจ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมในการรองรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า มีการเตรียมความพร้อมในด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพและการศึกษา โดยชุมชนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการดำเนินงานในลักษณะของกิจกรรมและการจัดตั้งกลุ่มหรือกองทุนเพื่อช่วยเหลือเข้าไปดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิลปะสวย ระวีแสงสุรย์ (2560) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุของกรุงเทพมหานครเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ พบว่า ชุมชนมีการดำเนินการด้านการดูแลผู้สูงอายุในด้านการทำกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ การออกกำลังกาย การให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารจัดการกิจกรรมของชุมชน การจัดให้มีกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์และกองทุนสงเคราะห์ยามเจ็บป่วย สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุทำให้มีความไว้วางใจกัน อาจกล่าวได้ว่าการให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพจำเป็นต้องมีกระบวนการเตรียมความพร้อมอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านระบบสุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมทางสังคม และหลักประกันในชีวิต เพื่อสร้างความมั่นใจในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ

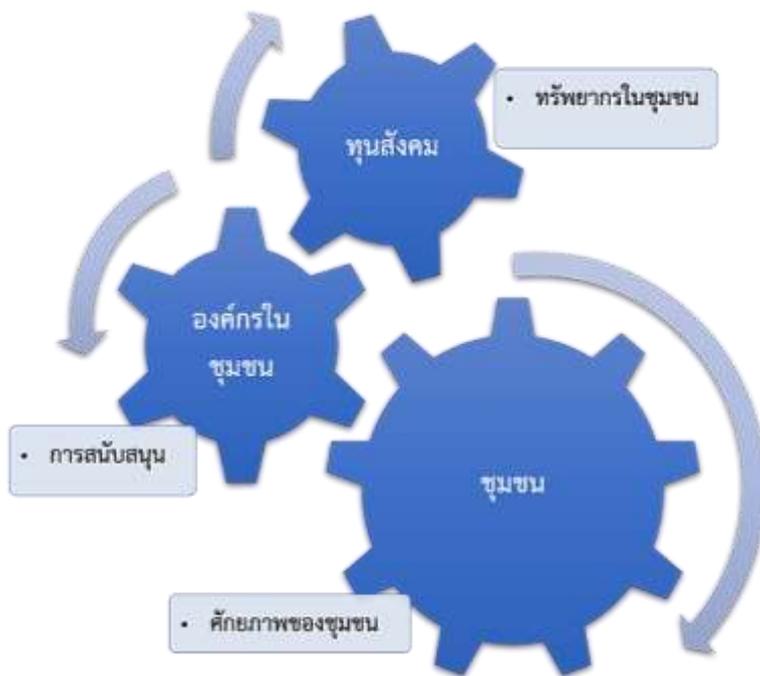
2. สภาพแวดล้อมและความสามารถของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า ความสามารถของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ ในภาพรวม

อยู่ระดับมาก สอดคล้องกับ ดำรงค์ศักดิ์ จันทโททัย และคณะ (2557) ได้ศึกษาการบริหารจัดการเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในสังคมไทย พบว่า เมืองมีความสามารถในการจัดการสังคมผู้สูงอายุในด้านสุขภาพอนามัยและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคม และการสร้างเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุไทยยังสอดคล้องโดยสามารถอาศัยกรอบแนวคิดขององค์การอนามัยโลกได้ เพียงแต่จำเป็นต้องปรับปรุงในการปฏิบัติบางประการ เช่น การยอมรับนับถือและการมีสังกัดของผู้สูงอายุในสังคม หรือในการจัดสภาพแวดล้อมในเมืองที่เป็นมิตรนั้น ต้องอาศัยความสามารถของชุมชน การประเมินบริบทชุมชน ทรัพยากรและสภาพแวดล้อม เพื่อเป็นปัจจัยเบื้องต้นในการออกแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ โดยอาศัยการทำงานแบบบูรณาการของทุกภาคส่วน

3. รูปแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมืองจังหวัดเชียงราย พบว่า ผู้สูงอายุ ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเป็นพลังขับเคลื่อนในการสร้างเมืองที่เป็นมิตรเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขในชุมชนได้ โดยมุ่งเน้นรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรให้ครอบคลุมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีเพื่อเอื้ออำนวยและประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตได้มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลชนก ภูมิชาติ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบชุมชนต้นแบบที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ พบว่า การพัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุได้พัฒนาขึ้นนั้น ต้องประกอบด้วยการดูแลส่งเสริมผู้สูงอายุโดยตัวผู้สูงอายุเอง หรือผู้ดูแลผู้สูงอายุ หรือครอบครัวและการดูแลส่งเสริมผู้สูงอายุจากหน่วยงานหรือองค์กรในชุมชน ซึ่งมีกิจกรรม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกายและจิตใจ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านการออกกำลังกาย ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ ขวัญชนก ทองปาน (2559) ได้ศึกษาโอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ: ศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลาและสุราษฎร์ธานี พบว่า ในการพัฒนาเมืองให้เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุสิ่งที่ช่วยสนับสนุนและผลักดันในการดำเนินงาน ได้แก่ ทิศทางนโยบาย มิติในการพัฒนาที่มีการดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ สำหรับรูปแบบการดำเนินงานที่เป็นโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินงาน ได้แก่ รูปแบบการดำเนินงานแบบร่วมมือกันและรูปแบบการดำเนินงานด้วยตนเองแบบสร้างเครือข่ายในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางของกรมกิจการผู้สูงอายุ (2560) ในการขับเคลื่อนกิจกรรมผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรมประกอบด้วย สร้างงานและรายได้สำหรับผู้สูงอายุ ระบบสุขภาพเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ปรับสภาพแวดล้อมชุมชน บ้านปลอดภัยและพลิกโฉมนวัตกรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตามการออกแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุจำเป็นต้องพิจารณาอย่างรอบด้านและครอบคลุมในด้านกายภาพ ด้านสภาพล้อมทางสังคมและด้านสุขภาพอนามัย รวมถึงการให้บริการทางสังคม อย่างเข้าใจ เข้าถึง จึงพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้นการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพของผู้สูงอายุ

องค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

การขับเคลื่อนในการสร้างเมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุให้ปรากฏเป็นรูปธรรมได้นั้น ปัจจัยสำคัญคือ 1) ชุมชน มีศักยภาพและมีความพร้อม 2) องค์กรในชุมชน มีการสนับสนุนทุกด้าน และ 3) ทุนสังคมในชุมชน มีทรัพยากรที่สำคัญ ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นแรงผลักดันและหนุนเสริมให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ในการเตรียมความพร้อมในการรองรับเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ หน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน ควรร่วมมือกันในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้สูงอายุ โดยการสร้างแรงจูงใจและความตระหนักที่จะให้ประชาชนเกิดการเตรียมความพร้อมมากยิ่งขึ้น เช่น โครงการเกี่ยวกับการออม และกิจกรรมเสริมสร้างอาชีพและรายได้

2. จากการศึกษาสภาพแวดล้อมและความสามารถของชุมชนในการจัดสภาพแวดล้อมสู่เมืองที่เป็นมิตรของผู้สูงอายุ สิ่งที่สำคัญคือการพัฒนาความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อม จึงควรมีการพัฒนาองค์ความรู้และเสริมทักษะในการบริหารจัดการสภาพแวดล้อม ในรูปแบบการอบรมหรือการถ่ายทอดผ่านสื่อต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

1. จากการศึกษาแบบเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีปัจจัยบริบทแวดล้อม บุคคลและสังคม เพราะฉะนั้นการนำรูปแบบไปปรับใช้ในชุมชนอื่นนั้นควรนำไปประยุกต์และปรับใช้ตามสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน

2. การดำเนินการควรมีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบบูรณาการ และจัดทำฐานข้อมูลเพื่อเป็นช่องทางในการสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับสมาชิกในชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารายการวิจัยในเชิงพัฒนา (Research and Development) เพื่อต่อยอดรูปแบบเมืองที่เป็นมิตรให้กับชุมชนในการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ

2. ควรมีการทดลองใช้รูปแบบเมืองที่เป็นมิตร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบที่เหมาะสมในการเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ในการปรับใช้ต่อไป

รายการอ้างอิง

กมลชนก ภูมิชาติ. (2557). *รูปแบบชุมชนต้นแบบที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ*. (ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช.

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). *แผนกลยุทธ์กรมกิจการผู้สูงอายุ พ.ศ.2560-2564*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิสัย.
- ขวัญชนก ทองปาน. (2559). *การศึกษาโอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ: ศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และสุราษฎร์ธานี (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐประศาสนศาสตร์)*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลา.
- ดำรงศักดิ์ จันทโททัย และคณะ. (2557). *การบริหารจัดการเมืองที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุในสังคมไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วัชรภรณ์ ชิวโคภิชฐ. (2562). สังคมผู้สูงอายุ: ปัจจัยการตลาดที่เปลี่ยนไป. *วารสารมหาจุฬานาครทรรคนันท์*, 6(1), 38-54.
- สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย. (2562). *รายงานสถิติจังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2562*. สืบค้น 18 ธันวาคม 2562, จาก <https://drive.google.com/file/d/1hnw1TzI7eBGyDqarRr1XdxmwCDgrQgem/view>.
- ศิลปะสวย ระวีแสงสุรย์. (2560). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุของกรุงเทพมหานครเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics : an Introductory Analysis* (3rd ed). New York : Harper and Row.